

I did kiss you passionately
And that is why my luck is
gone.

*Oh, fair maiden from the
village
Your kisses are (just) so
sweet
Sweet and tender as your lips
Full of poison when you kiss
I kissed you, and ever since
Cannot sleep or eat or drink
And since then, I don't know
why
My luck's gone, and so am I.*

Colecția Înv. MARIANA ȘI PETRU ȘTEȚIU

Ritualul nunții în Budești

Ritualul nunții constituie una dintre cele mai importante manifestări folclorice din viața poporului român, cu el se încheie cea de a doua etapă din ciclul vieții, tinerețea. Suita de obiceiuri legate de căsătorie avea ca principal scop să asigure trecerea celor doi tineri de la stadiul de fată și băiat la categoria oamenilor maturi, bărbat și femeie care au încheiat o nouă familie. În jurul acestui moment de împlinire din viața omului, în comuna Budești s-a creat o suită de manifestări spirituale. Tânăra familie era apărată printr-o serie de acte rituale și ceremoniale, menite să o ferească de forțe răufăcătoare și să-i aducă fecunditate, prosperitate și viață fericită.

Alegerea sortitului

În comuna Budești, alegerea partenerului sau partenerei de viață reprezintă un act de profundă meditație, moroșanul nu se lasă sedus de frumusețea trecătoare a fetei.

Prilejul tinerilor din satul Sârbi și Budești de a se cunoaște sunt cele obișnuite și în alte părți: dansul (horele din zilele de sărbătoare) umblatul la fete seara, șezătorile, claca.

Hora, jocul acum câțiva ani se organiza în ”șuri“ (anexă gospodărească) însă mai recent tinerii din sat și-au făcut un ”șopron“ sau ”șopru“ unde în tot cursul anului se organizează aceste hore. Și în prezent se face în șopru, spre exemplu în a doua zi de Paști.

La joc fiecare băiat invită fata pe care o îndrăgește, un alt criteriu e cel al neamului de unde provine, precum și starea materială. Dacă se întâmplă ca fata să refuze un băiat și intră cu alt băiat în joc, atunci se oprește ceterașul și o scoate afară din joc.

Claca este o altă manifestare ocazională în care tinerii se pot cunoaște mai bine. Se practică tot timpul anului, dar cu predilecție în sezonul de iarnă. La baza acestei manifestări se află torsul. O nevastă care are mai multă cânepă cheamă câteva fete din sat să-i ajute să toarcă. Uneia i se dă să toarcă fuior de pânză, alteia călți de saci. Claca de tors s-a făcut până în 1985. în zilele noastre nu se mai practică:

”Tu, Mări,
Să torci subțirel
De cămeșă lui Ionel
Să sie subțare pânza
Ca să-l putem însura“.
”Tu, Ilea,
Să torci mai gros
Ca să sie de folos.“¹

Laudă-mă gură că ți-oi da friptură.

Plata pentru munca prestată de aceste fete este o petrecere organizată de gospodina care a fost ajutată. Cum de la aceste petreceri nu pot lipsi feciorii, aceștia sunt solicitați să presteze alte munci: transportul bălegarului pe câmp, adusul lemnelor de foc. Claca este organizată într-o sâmbătă seara din perioada câșălegilor. Pe înserate se adună la casa gospodarului fetele și feciorii care au fost la clacă. Acompaniați de ceterași, horile tinerilor răsună până înspre ziuă. Gazda casei închină clăcașilor horind:

”Așa-o zâs tăți oamenii
C-aista clacă n-a si
Ei o rămas cu minciuna
Noi suntem cu voia bună.“

Răspunsul nu întârzie:

”Eu la nuntă și la clacă
Nu văd om să mă-ntreacă
Dar la sapă și la fân
Eu mă duc mai câtilin.“²

În zori horile și jocurile încetează iar feciorii și fetele merg la casele lor. În trecut șezătorile ocupau un loc de frunte. Fata care torcea putea să-și dea seama de cel sortit. După cum se așază tortul pe fus, așa li se prevedea viitorul soț: dacă tortul era așezat mai îngrămădit, viitorul soț va fi scund, iar dacă tortul e așezat mai deșirat, soțul fetei va fi înalt. Torsul trebuie să se termine până iese *urzăcuța*³ (adică până când vine vremea de lucru și femeile trebuie să lucreze pe afară nu să stea în casă). Când e iarnă se pune un struț de verdeță în râu, iar dacă-i struțul înghețat, atunci soțul va fi gazdă. Pentru ca fata să-și ia băiatul dorit și invers băiatul să-și ia fata dorită, trebuie să prinzi un liliac. Se așază într-un borcan și borcanul se pune într-un furnicar. La zece zile se verifică borcanul, se ia scheletul care are formă de ”greblă și furcă” având forțe magice. Cu grebla mângâi băiatul care-ți place, iar cu furca îl împungi pe cel cu care nu vrei să te căsătorești⁴. Ritualul mătrăgunii, pe care de altfel, nu-l practicau numai fetele ce nu se puteau căsători, ci și cele ce se grăbeau să se căsătorească, se desfășoară astfel: în zi de vară se duceau în pădure căutau mătrăguna, după ce o găseau se dezbrăcau complet, se învârteau în jurul ei și spuneau:

”Mătrăgună, mamă bună,
Mărită-mă-n ceie lună
De nu-n ceie-n ceielaltă
Că de mult îs fată.
Și de nimeni nu-s jucată.“⁵

Fata se rotește de nouă ori în jurul florii, apoi o sapă cu cuțitul, iar în

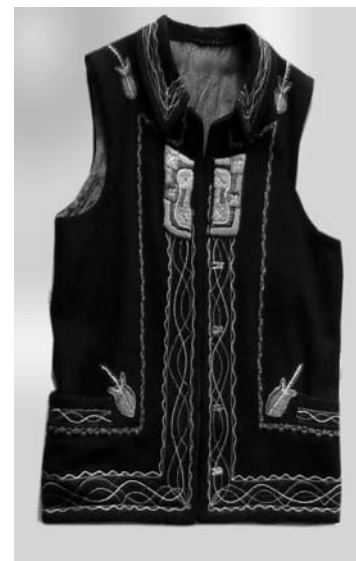
A. 113

Zis-o mândruț oarecine
Că eu să mă las de tine
De-om grăi mult n-a si bine
Eu le-am spus iară-napoi
Decât să ne lăsăm noi
Mai bine morți amândoi
Decât să fim despărțiți
Mai bine amândoi muriți
Să nu trăim bănuți
Și-astupați într-un mormânt
De-a nost dor să sufle vânt

De la Bizău Ioana
25 ani.

My sweet lover, you have
heard
Someone tell you I wanted
to break up with you
If we spoke too much it's not
so good
I told everybody over and
over again
That we'd sooner be both
dead
Than apart from one another.
We'd sooner be both dead
Instead of let them suspect
us of anything wrong
We'd better be buried down
So as to make the wind miss
us both
From Ioana Bizău, 25
years old.

*My sweet love, someone has
told you*

*That my love for you had
died
I replied the old mouth back
That we'd sooner be both
dead
Than apart from one another.
That I'd sooner kill my lover
Than let them think I loved
another
We'd better be buried down
Until the wind forgot our
sound*

A. 114

Bădiță de ne luam
Cei mai fericiți eram
De eram, bade, uniți
Eram cei mai fericiți
Dar poate nu era loc
În lume de-atât noroc

My loving one, if we had got
married
We would have been so
lucky
If, oh, my love, we had been
together
We would have been most
lucky
Still, the world might have
been too small

locul ei pune ”trei bani“. Floarea e purtată în sân să fie dragă la feciori când joacă.

În trecut vârsta căsătoriei era în general de la 20 ani fetele, iar băieții de la 22 – 24 ani, după armată. Astăzi cele care nu continuă școala se căsătoresc chiar de la 14 ani și băieții de la 20 ani.

În general căsătoriile se fac cu parteneri din același sat, din sate vecine sau de pe aceeași vale. Criteriile de alegere a viitorului soț – soție erau mai multe, dar pe primul loc era ca și unul și altul să fie de ”neam“.

Aspectul fizic și conduita nu ocupa un loc de frunte în stabilirea căsătoriei. Mulți tineri se căsătoreau nu pentru că între ei ar fi puternice sentimente de dragoste, ci numai prin faptul că cel puțin unul din ei era de ”neam mare“, dacă nu amândoi.

O poveste care circulă prin satul Sârbi spune că în anul 1904 a fost silită de către părinți, o pereche de tineri să se căsătorească. Când au sosit în fața bisericii, protul i-a întrebat: ” De bună voie și nesilit de nimeni o iei în căsătorie? Mirele n-a dat nici un răspuns, ci a luat-o la fugă. Feciorii au fugit, l-au prins, s-a continuat ceremonia. Ei s-au înțeleș și-au ”găzdăluit“ împreună și-au avut copii.“⁶

O altă poveste culeasă din același sat relatează că o fată din Sârbi a fost silită să se căsătorească cu un băiat din Hoteni șchiop, dar care avea multă avere. Fata nu s-a putut împotrivi căsătoriei. Când au sosit cu mirele toți feciorii din Hoteni l-au acoperit, jucând în jurul lui. După cununie, fata a ajuns în Hoteni, iar soacra a pus-o să intre în costumul de mireasă să mulgă bivolițele. Soacra a vrut să vadă hărnicia nurorii⁷. În zilele noastre consimțământul îl dau părinții, dar se ține seama de voia fetei și a băiatului. În cazul în care părinții nu sunt de acord, tinerii fug. Pleacă la rudeni sau prieteni și stau până ce vin părinții și-i aduc acasă. Cu ani în urmă era o ”rușine“⁸ să fugi.

Căsătoriile între doi tineri de gradul trei, doi și primar este interzisă. Au existat totuși cazuri în care cei bogați se căsătoreau, dar copiii lor aveau fie probleme mari de exemplu inima copilului era în partea dreaptă, ori nu puteau avea copii.

Aceste căsătorii se făceau ca să nu-și piardă neamul și averea.

”Decât într-un neam rău
Mai bine în neamul tău.“⁹

Astăzi aceste căsătorii sunt mai rare, deoarece acum tinerii își aleg soția, soțul după sentimentele adânci de dragoste, ținând seama de aspectul fizic, conduită, să aibă serviciu, nu se mai ține seama de neam.

”Nu-i de neam mare, da-i de omenie și-i harnic, a ave’ tăt ce-i trebuie.“¹⁰

Peșitul

Un prim moment în șirul actelor ce preced căsătoria este peșitul.

Peșitul e un obicei vechi de pretutindeni, a rămas unul dintre momentele importante care preced nunta. Feciorul după ce se înțelege cu fata merge la părinții ei să o ceară în căsătorie. Acest lucru nu e suficient deoarece aceștia îi cer să vină cu părinții s-o pețească.

Formulele pentru peșit nu sunt fixe sau obligatorii:

”Hăi, mătușă, hăi, unchiaș, mi-o zinit vremea să mă-nsor și-aș vre să-mi dați fata dacă vreți.“¹¹ Dacă răspunsul e pozitiv, feciorul merge acasă, le spune părinților și în seara următoare merg împreună *pe peșite*. Ei iau cu ei un litru de horincă. Din vorbă-n vorbă se ajunge la avere. Cei care sunt lacomi pe avere întreabă ce animale au (boi, vaci) câte peminte îi dă fetei. Tot acum se stabilește cine merge de noră sau de ginere. Dacă se înțeleg cu averea, atunci în duminica următoare fata merge ”pe văzute“¹² cu părinții la casa băiatului. De multe ori se întâmplă să nu se înțeleagă cu averea băiatului și atunci se strică credința.

Dacă băiatul este din alt sat, atunci momentul acesta are o însemnătate deosebită, pentru că fata vede pentru prima dată casa, gospodăria băiatului. Mersul ”pe văzute“ în alt sat se făcea cu car cu cai înștruțați, acum se merge foarte rar așa. Alături de fată și părinți mergeau rudele cele mai apropiate. Ei cântau:

”Peste deal, peste vârfuri
Adună vântu doruri,
Dorurile tinerele
Ș-a meu dor zine cu ele,
Dorurile neînvățate
De la mândru că-i departe.“¹³

Logodna sau credința

”Credința“ sau logodna este o secvență a ceremonialului căsătoriei.

Credința nu se face în zilele de marți, miercuri și vineri, se face sâmbăta cu trei săptămâni înainte de nuntă.

Schimbul de inele în trecut se făcea într-o farfurie de grâu. Astăzi schimbul de inele se face, dar nu se mai folosește farfuria cu grâu. După o scurtă rugăciune tinerii își dau mâinile schimbând inelele. Apoi se duc la preot și anunță logodna. Preotul timp de trei săptămâni adică trei duminici anunță după slujbă ”herdetișul.“

”Se vestește căsătoria întâia oară a tinerilor: Birtoc Ileana, fiica lui Vasile și Năstafa și Borodi Ion, fiul lui Petru și Ileana. Cine știe ceva piedici ca această căsătorie să nu se poată încheia să anunțe la oficiul parohial.“¹⁴

”Credința“ poate fi mare, să fie chemați vecini, neamurile apropiate, prieteni și se cheamă și ceterași. La credință se bea, se mănâncă, se joacă și se horește:

For all the luck we would
have had together.

*Oh, my love, if we'd been
wed
Our luck wouldn't be dead
If, my love, you'd been with
me
I know our joy would be
Oh, so perfect; but after all
The world would have been
too small
For so great a luck, like ours
As eternal as the flowers.*

**Mama - mpunge și io trag, ce cămeșă
mândră-mi fac.**

A. 115

Măi mândrule pentru tine
Nici cu mama n-o duc bine
Nu mă lasă la fântână
Că se teme de pricină
La prilaz nu-mi dă răgaz
Că se teme de necaz
Și să teme c-oi pica
Și-oi răstuna găleata
Și n-oi lua seama bine
Și m-oi face de rușine.

Oh my darling, for you only
My mother is mad of me
She won't let me go to the
fountain
She fears something might
go wrong
She just won't let me to the
gate

”Când eram în vremea me
Ceteră nu-mi trebuie
Ceteră, gurița me.“
”Cine-n dragoste nu crede
Nu mai calce iarbă verde
Nici verde, nici uscată
Nu mai calce niciodată.“¹⁵

Nunta are loc în ”câșălegi“ așa cum arată în Viflaim:

”După Crăciun ce urmează
Sân Văsâi și Bobotează
Și-apoi câșălegile
Se mărită fetele“.

Nunta se desfășoară și după Sfintele Paști, după postul Sfântului Petru și Pavel și toamna după Sfânta Maria, până la postul Crăciunului, când este abundență de produse agricole și băuturi.

Pregătirile nunții

După ce se stabilește ziua de nuntă, mirele merge și angajează ceterașii. Cei mai vestiți ceterași în satul Sârbi erau Ionu Babii (Pop Ioan) și Raitos (Pop Vasile). Instrumentele erau: vioară, zongoră și dobă. Astăzi sunt angajați ceterași atât de la noi cât și din alte localități. Pe lângă cele trei instrumente folosesc acordeonul, taragotul și o stație de amplificare. Locul de desfășurare a nunților în trecut era în casa mirilor, astăzi se face în căminul cultural sau în cort, iar foarte recent cei care au o înaltă pregătire fac la restaurant.

Chemarea la nuntă ocupă un rol important: obiceiul tradițional era să umble un chemător. Acesta avea o bâță lungă de 80 – 100 cm, în vârful avea un struț cu busuioc cu un ciup roșu legat. Acesta umbla din casă-n casă și invita oamenii la nuntă¹⁶.

După anul 1940, chemătorul a fost înlocuit cu mirii, părinții mirilor, druște, veri și vere. Cu o săptămână, două înainte se umblă să se cheme la nuntă. În unele locuri merg părinții, în alte locuri merge mirele cu stegarul, iar mireasa cu o drușcă. În această perioadă se cheamă nănașii. Aceștia erau cei mai de seamă oameni din sat. După informația dată de Tămaș Ion, 78 ani, în satul Sârbi erau trei perechi de nănași: Borodi Maria a lui Ignituș, Pop Ștefan, Tămaș Maria (Ciceoai). Astăzi sunt mai multe perechi de nănași și sunt puși după obligațiile și ocupațiile lor. Socăcița este chemată din timp; în săptămâna nunții începe să facă mâncare. În trecut mâncarea se făcea joi, deoarece se făceau trei feluri de mâncare: sarmale, cozonac și guiaș iar acum, se fac mai multe feluri, și se începe luni: aperitiv, supă de pui, sarmale, friptură garnisită cu cartofi, ciorbă de perișoare etc. Băutura de bază este horinca de prune. În ultimii ani, pe lângă horincă se cumpără vin și bere.

**Mănânci un sac de sare cu un om și tot nu-l
cunoști.**

Nunțile se fac cu steag. După ce mirii termină de chemat la nuntă, joi seara se adună fete și feciori la casa mirelui și pregătesc steagul. La casa miresei se pregătește cununa. Aici vin druștele și împletesc cununa. Steagul este astfel pregătit: la capătul unei bâte de 80 – 100 cm se pune un struț de verdeață, apoi se cos multe baticuri viu colorate și batiste cusute de fete cu flori, pe ”spinarea“ steagului se împletește o cunună de bărbănoc de lungimea bâtei. Se pun panglici de diferite culori (roșii, argintii, galbene). Baticurile sunt aduse de fete la rugămintea celui care-i stegar, pentru ca să aibă un steag frumos. Ei cântă o melodie de jale specifică cusutului steagului. După ce-l termină feciorii îl joacă. Ei fac o roată și joacă Bărbătescul, iar cel care primește steagul intră în cerc strigând:

”Mândru-i steagu ca și para
Nu știu cum le-a și tigneala
Mândru-i stagu ca și focu
Nu știu cum le-a și norocu
La cusutul steagului
Plânge mama mirelui“¹⁷.

După ce a jucat steagul, alaiul pleacă la casa miresei să vadă cununa. Cununa e făcută din struțuri roșii cu oglinzi. Fetele dau ajutor femeii care pregătește cununa. Astăzi cununa se face cu struțuri albe fără

Foto F. Săteanu, Festivalul nunților, 2006

oglinzi, uneori se cumpără gata făcută. Mirii, stegarul, fetele și feciorii participanți la acest ceremonial se duc fiecare la casele lor în așteptarea evenimentului deosebit, care va urma: nunta.

Informatori

1. Berinde Maria (a lu' Ușurelu), 55 ani, Sârbi, nr. 245, casnică
2. Tămaș Vasile (a lu' Șășoi), 55 ani, Sârbi, nr. 17, miner
3. Negrea Năstafă (a lu' Negrea), 69 ani, Budești, nr. 145, casnică
4. Borodî Ioana, 81 ani, Sârbi, nr. 306, casnică

She fears something might
happen,
And she fears I might fall
down
Or that I might overturn the
pail
Thus making a fool of
myself

*My fair lover, for you only
My own mum is mad with
me
She keeps hiding me away
In case I don't find my way
She won't let me to the gate
Lest something just might
wrong
She won't let me cry my
song
Cause if the bucket turns
upside down
Everybody'll laugh
downtown.*

A. 116

Câte păsări cântă-n codru
Toate cântă în a lor modru
Numai câinele de cuc
Tăt îmi cântă să mă duc
Să mă duc să-mi las satu
Și pe badea săracu
Să mă duc să-mi las țara
Și pe badea alteia.

There are as many sounds in
the woods
As there are birds;

But only the dreadful cuckoo
Tells me to go far away
To go far away and leave my
home
And my poor love, too
He also tells me to leave my
land
And let my love leave me for
another girl.

*There are as many songs that
can
Be heard in the woods, as
there are
Birds; but the lonely cuckoo
Sings of going far away
I alone can hear his song;
As it tells me I'm all wrong
To love you and stand by
you*

5. Fluțar Ioana (a lu' Bârlea), 65 ani, Sârbi, nr. 185
6. Miel Năstafă (a lu' Ursuca), 75 ani, Sârbi, nr. 230
7. Borodi Ileana (a lu' Borodeș), 81 ani, Sârbi, nr. 306
8. Bud Maria, 69 ani, Budești, nr. 36/A
9. Ilca Ileana (a lu' Ilca), Sârbi, nr. 95
10. Berinde Ileana, 50 ani, Sârbi, nr. 69
11. Birtoc Petru, 81 ani, Sârbi, nr. 35
12. Birtoc Ileana, 79 ani, Sârbi, nr. 35
13. Borodi Ion, 54 ani, Sârbi, nr. 165
14. Negrea Dorel, 43 ani, Sârbi, nr. 26 (Preotul satului)
15. Rednic Vasil, 35 ani, Sârbi, nr. 34
16. Șandor Vasile, 60 ani, Sârbi, nr. 55
17. Faur Nuțu, 61 ani, Sârbi, nr. 271

Glosar

agodit = așteptat
avută = bogată
câșâlegi = perioadă în care se fac nunți
credință = logodnă
a celui = a înșela
furnicar = loc cu multe furnici
gazdă = bogată
a găzduului = a lucra
gubă = haină din lână
gătată = aranjată
homotesc = a încurca
horică = țuică
mândră = frumoasă
mociros = loc umed
rășânari = porecla oamenilor pogonici
șohan = niciodată
tomne = a aranja
teară = război
urzicuță = diminutiv de la urzică
zgardă = șireag de mărgele

Colecția DAN CRISTIAN BURZO

Colindatul în Măhăceni – Alba

În ceea ce privește **obiceiul colindatului**, acesta se practica în trecut în **cete** formate după criteriul vârstei. Jocurile cu măști la Anul Nou nu erau cunoscute în sat și nici **Plugușorul**. Începând de la **Sfântul Nicolae**, copiii se adunau ca să repete sau să învețe colinde. Nu era voie să se colinde decât în post pentru că altfel se zicea că ți se fac bube în cap. În seara Ajunului, mai devreme, începeau colindatul copiii cu straița. Ei mergeau pe la case, intrau în curte și se opreau la fereastră unde ziceau: **Bună sara lui Ajun, colindăm ori ba?** Dacă li se răspundea: **colindați, colindați!** ei începeau colinda. După colindă ei rosteau o **mulțămită** și erau răsplătiți **cu colaci, mere și nuci**. Dacă erau arși sau crăpați, colacii erau înșirați de copii pe treptele gazdei și lăsați acolo. De la rudenii,

Norocu-i după cum și-l face omu.